

בשמירת מצוות, בסוגו ונכנעו⁵⁰. המשורר המשכיל יל"ג, שהתפרנס לא רק משיריו, אלא גם מאכילת קורצא אצל הממשלה הרוסית נגד אחיו היהודים⁵¹, כמוהו כעמיתיו ה"משכילים"⁵², סירב בתחילה לתת ידו לתנועת "חיבת ציון" בהסבירו שיש לחשוש פן היהודים בעלותם ארצה יקחו עמהם את ה"שולחן-ערוך" ולא יטילו את הטלית-ותפילין הימה, והוא מבכר לכן שישארו בגולה או מוטב שיהגרו לאמריקה ויתבוללו במנהגי העמים. "גאולת הנפש מן ה"שולחן ערוך" צריך שתקדם לגאולת הגוף משעבוד הגלות", טען — אך ראשי "חובבי ציון" ידעו כיצד לפזר חששותיו אלה עד כי ניאות יל"ג להצטרף לחבורתם⁵³.

אחרי כינון המדינה פנה אליו ראש ישיבת חדרה, רבי יעקב גלינסקי, בענין שהיה בו משום הצלה ליהדות אלא שמכרסם חשש בלבן אולי בזה יזמין רדיפות לעצמו, והתבטא: "מה לעשות, כעת יש להם מלכים ושרים". העיר לו החזון-איש:

— מכאן ואילך אל יוסף מר להשתמש בביטוי כזה. כל ההבדל, שמלפנים נלחמו בנו החילוניים באתים וכעת ברובים...⁵⁴

והפליג עוד החזון-איש בהערכתו. **לא רק לדו-קיום בין המדינה והתורה אין מקום, אלא גם הידברות הדדית** — בין שלומי-אמונים לחילוניים —

50. ראה בספרנו חלק שלישי עמ' ר"ל ואילך.
51. השוה עם ספרו של רבי יעקב ליפשיץ, "זכרון יעקב" ח"א (קובנא תרפ"ג) בסופו, וכן בחלקים האחרים.
52. ראה בספר "אדמו"ר הצמח צדק ותנועת ההשכלה" מאת האדמו"ר מליובאוויץ' רבי יוסף-יצחק שניאורסון (ניו-יורק תשי"ז) פרקים ב'—י'.
53. ראה אודות השתלשלות הויכוח ביניהם ב"תולדות חיבת ציון" מאת ש. ל. ציטרון (אודיסה תרע"ד) עמ' 273 ועמ' 357, וכן ב"אנשים וסופרים" להנ"ל (הוצאת וילנא ?) עמ' 90. וראה בחוברת מפרי עטו של יל"ג, "היקב" שנתפרסמה בשנת תרנ"ה ובין השאר נאמר בה: "הגע בעצמך מה היה להם לישראל אילו היה דבר גדול מזה לקנות אחוזה באה"ק ולהושיב שם אכרים מבני ישראל... תנאי אחד קודם למעשה התניתי עמהם: קודם כל יגרשו מירושלים ומשארי ערי הקודש כל היהודים היושבים שם פרסה, למען אשר נוכל לקרוע לנו חלונות ולהעביר את הרוחות הרעות והמעופשים ולהושיב שם אכרים מבני ישראל המחכים".
54. מרשימות ר' משה שנפלד.

[רנה]

לא תיתכן. הרי לא נשמע איש שפת רעהו. אפילו הבנה מילולית אינה קיימת בין שומרי תורה ועוזביה. והוא התבטא במלים הנוקבות:

— מה שמוגדר אצלנו בשם „כרת“, מכונה בלשונם בשם „אהבה“...⁵⁵

מוכן לפורענות

צופה היה בחרדה מראשית ימי המדינה למשטר של מסיתים ומדיחים, לשלטון שלא יירתע מלבצע עקירת תורה והעברה על דת⁵⁵*, ולא רק בתכסיסי ערמה שניתן להתגונן מפניהם, כי גם בתוקף חוקים ותקנות שיאושרו ב„כנסת“ ובבית-המשפט⁵⁶ — ואשר מהם אין מנוס לפעמים אלא ירידה למחתרת. הלא גם המתיוונים בעבר והיבסקים בהווה היו מזרע ישראל ולא נרתעו מלגזור גזירות נגד הדת והחמירו בהן יותר מהגויים.

בן-ביתו רבי שרגא-פייבל שטיינברג מספר שנלווה אל החזון-איש בלכתו לאפיית מצות של פסח, בחודש ניסן תש"ט, בתנור מיוחד שהותקן למטרה זו בקומת-הקרקע של בנין ישיבת פוניבז'. כיון שהגיעו אל מרומי גבעת הישיבה, נעמד החזון-איש ונשא את עיניו השמימה, נתהרהר וקרא:

— האת, כמעט שנה שלמה מאז כינון המדינה, ועדיין מתירים פה לאפות מצה לפסח...⁵⁷

55. מפי ר' שמעון סירוקה.

55*. מענין שעוד בימי הדיונים בדבר שאלת ה„חלוקה“ של א"י, בחורף תרח"ץ, ביקש עמיתו רבי חיים-עוזר מוילנא במכתב אליו לידע „מה דעת כת"ר והשקפתו הבהירה בדבר בטחון עניני הדת אם תקים חלוקת המדינה“.

56. אגב: בימים הראשונים לכינון המדינה הציע איש מכובד לנסח מחדש את ה„חושן משפט“ בצורת קודקס מודרני ולהנהיגו בבתי-המשפט החילוניים, כדי להרויח שיפסקו ברוח התורה, אולם החזון-א' התמרמר על עצם העלאת הרעיון ודחהו בהחלטיות (מפי ד"ר יצחק קיסטר). לדברי רבי אליהו מישקובסקי אב"ד כפר חסידיים הוסיף להתנגדותו שני נימוקים פשוטים: (א) אי-אפשר לפסוק בלא ידיעת המקור, וכדרך שהם עצמם מדייקים ב„כוונת המחוקק“ — להבדיל בין קודש לחול — והרי הם מאכזשים למקור ולא יודקו לו; (ב) כדי לפסוק כדין-תורה זקוקים לסיעתא דשמיא — ובלא סיעתא אין ערך לכל התחבולות.

57. מפי המספר

[רנו]